

ЗАШТО ПАДАМО НА СВИМ ЛИСТАМА СЛОБОДА

Србија на размеђу демократије и аутократије

Наша земља је и даље ближа демократским него ауторитарним државама. Међутим, последњих година приметан је доста забрињавајући тренд јачања аутократије. Тај тренд има потенцијал да брзо и драматично доведе до даљег пада Србије, суштина је извештаја „Фридом хауса“



ВУК ЈЕРЕМИЋ
САРА НИКОЛИЋ

Једна од радо коришћених пропагандних алатки власти последњих година је разбацавање статистичким подацима. Напросто, представници власти су у једном тренутку схватили да није довољно људима говорити да живе боље, већ да им то треба и нацртати. Од тог момента неизоставни реквизит у јавним наступима председника Србије постали су табла и фломастер, а кривуље привредног раста, стопе БДП-а и проценти Вучићев доказ да Србија незаустављиво иде напред.

И док се Вучићевом креативном и селективном одабиру статистичких података доста тога може приговорити, постоји цела једна област коју одбија да захвати својом квантитативном анализом. Наиме, када год се прихвати фломастера, председник се искључиво бави економијом, сматрајући ваљда да друге друштвене теме не могу тако ефектно да се преведу у лако разумљиве цифре. Међутим, извештаји бројних међународних организација показују да су и друге области, попут стања демократије, слободе медија или нивоа корупције, и те како подложне мерењу и упоређивању. А осим што се баве темама које власт радије заобилази, већина ових извештаја се по још једном битном параметру разликује од анализа за домаћу употребу. Док у наступима власти Србија увек иде нагоре, у извештајима међународних

организација Србија чешће иде корак ка доле.

Последњи извештај тог типа прошле недеље објавила је организација „Фридом хаус“, која анализира стање демократије, политичких слобода и људских права широм света. У свом извештају „Државе у транзицији“, „Фридом хаус“ је, посматрајући стање у 29 земаља у распону од централне Европе до централне Азије, Србију позиционирао на 14. место, сврставајући је у групу хибридних режима. На размеђу између демократских и ауторитарних друштава.

Овакви резултати, истиче за НИН експерткиња „Фридом хауса“ за Балкан Александра Карпи, треба да буду аларм и показатељ да се Србија под актуелним режимом не креће у добром правцу.

„Избори су били само кулминација, односно шлаг на торти, којима су огољене различите врсте институционалног пропадања. Указала бих и на масовне оставке градоначелника у многим општинама у којима је требало да се избори одрже тек 2024. године, што је указало на подређеност локалних самоуправа националним властима. Затим је ту контрола коју власт

Избори су били само кулминација, односно шлаг на торти, којима су огољене различите врсте институционалног пропадања, каже за НИН Александра Карпи, експерткиња „Фридом хауса“

има над приватним медијима, али и јавним сервисима, прљава кампања која се водила против опозиције и критичара режима, а ту је и замрзнута реформа правосуђа, односно реформа правосудних институција, како би служиле грађанима, а не само високо позиционираним и добро умреженим појединцима“, истиче Капри.

Јасан смер ка доле

Ако се извештај погледа ближе, види се да је Србија обојена још тамнијом нијансом. Међу групама хибридних режима, „Фридом хаус“ прави разлику између држава које корачају ка демократским друштвима, државама које су заробљене у овом политичком чистишту и онима које нагињу ка аутократским режимима. Србија је сврстана у ову трећу категорију.

Никола Буразер, програмски директор Центра савремене политике и аутор извештаја „Фридом хауса“, истиче за НИН да оно што више забрињава од саме оцене је смер у којем се Србија креће.

„Ми смо и даље ближи демократским него ауторитарним државама. Међутим, последњих година приметан је доста забрињавајући тренд јачања аутократије. Све земље Западног Балкана се налазе у групи хибридних режима, али је у Србији најпроблематичнија унутрашња политичка динамика због које постоји озбиљна опасност од учвршћивања ауторитарног режима. Тај тренд има потенцијал да брзо и драматично доведе до даљег пада Србије“, каже Буразер.

Ако се направи пар корака уназад, тај тренд ерозије демократских стандарда у Србији је јасно видљив. Користећи исту методологију и сис-



СНЕЖАНА КРСТИЋ

тем вредновања, „Фридом хаус“ је пре десет година Србију рангирао као демократску државу, дајући јој најбољу оцену од свих земаља Западног Балкана. И остали извештаји међународних организација причају сличну причу.

Глобални индекс слободе медија који на годишњем нивоу објављују „Репортери без граница“, у прошлогодишњем извештају Србију је сместио на 91. место од 180 земаља света. У извештају је констатовано да су новинари редовно изложени нападима владајуће елите, те да ниједна од надлежних институција не чини ништа да се ситуација промени. Колико десет година раније, Србија је по слободи медија заузимала далеко боље – 54. место у свету.

Институције се свеле на појединце

Србији последњих година не цветају руже ни по питању борбе против корупције. Пре десет година, према индексу корупције организације „Транспаренси интернешенел“, заузимали смо 78. место у свету. У прошлогодишњем извештају налазили смо се на 104. позицији, иза Косова, Албаније, Северне Македоније и Црне Горе. На представљању извештаја Немања Ненадић, програмски директор српског огранка „Транспарентности“, оценио је овогодишњи резултат као „дугогодишњу стагнацију са трендом назадовања“. У сродном индексу отворености буџета, Србија је на 70. месту од 117 земаља, чиме смо сврстани у групу земаља за „минималном транспарентношћу буџета“.

Силазни тренд приметан је и у „Цивилкус монитору“, годишњем извештају истоимене међународне организације која мери слободу деловања организација цивилног друштва. Када је први овакав извештај објављен 2018. године, Србија је била позиционирана као земља у којој је деловање невладиног сектора било сужено. У последњем извештају, Србија и БиХ су спале у нижу категорију земаља у којима се цивилни сектор суочава са опструкцијама.

Милена Васић, програмска директорка Комитета правника за људска права Јуком, наводи да пад оцена Србије у глобалним извештајима није новина за људе који су мало боље упућени у области владавине права и заштите људских права.

„Међународни извештаји су понекад и благи у својој формулацији, писани дипломатским речником. Иако све време Србија има веома лош однос према људским правима, пре десет година су бар постојале независне институције које су се тим поводом оглашавале и реаговале. Ситуација је толико озбиљна да су од институција остали ретки појединци који се боре за владавину права унутар система, што је сада видљиво, а због чега је и Србија тако лоше оцењена у међународним извештајима“, каже Васић.

И поред ових обесхрабрујућих оцена, чињеница је да је Србија још увек препозната као земља са демократским уређењем. Како истиче Буразер, ми смо и даље далеко од ауторитарних држава.

„Између Србије и Белорусије је огромна разлика. Ниво слобода које

ми уживамо, поред свих мањкавости демократије у Србији, и даље је драстично бољи него у ауторитарним режимима. У ауторитарним државама постоји отворена репресија, у њима не постоје никакве или скоро никакве медијске слободе, а цивилно друштво има веома ограничен простор за рад. Ми смо и даље доста далеко од тога“, наводи Буразер.

Заокрет мало вероватан

Када се резултати свих међународних извештаја саберу и одузму, рачуница је јасна – под влашћу Српске напредне странке Србија је назадовала у готово свим параметрима који мере ниво демократије у једном друштву. Последњих десет година као домина падали су стандарди у политичкој култури, слободи медија, независности правосуђа, борби против корупције... Приближили смо се доњој граници демократских држава, али је утисак да је недовољно грађана због тога забринута. Стручњаци упозоравају да је у овом тренутку мало вероватан тренд окретања на другу страну.

„Моје мишљење је да под влашћу Александра Вучића тако нешто није могуће. Чини се да је, заправо, тренд јачања ауторитаризма у Србији незаустављив, док не дође до политичких промена. Једино што ову динамику може да промени је или промена власти или повећање политичког плурализма који би посредно довео до веће нормалности политичког живота и ослобађања медија. Али за то, тренутно, не постоје услови“, закључује Никола Буразер. ■